

ПЛАТОНОВ І. М.,

аспірант

(Заклад вищої освіти «Міжнародний
університет бізнесу і права»)

УДК 342.9:351.74(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.19>**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСОБИ ПРИ ВИКОНАННІ
ПОСТАНОВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОКАРАННЯ**

У статті досліджено адміністративно-правові гарантії прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання як важливий елемент механізму захисту прав людини у публічно-правовій сфері. Автор обґрунтовує необхідність формування цілісної системи процедурних і організаційних запобіжників, що запобігають свавільному або надмірному застосуванню адміністративного примусу з боку держави. Визначено зміст адміністративно-правових гарантій як сукупності законодавчих, процесуальних та інституційних заходів, спрямованих на забезпечення правової визначеності, прозорості та підзвітності діяльності органів внутрішніх справ при реалізації владних повноважень. У статті здійснено аналіз чинного законодавства України, зокрема положень Конституції України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, спеціальних законів про Національну поліцію та місцеве самоврядування, міжнародно-правових стандартів захисту прав людини. Виявлено основні проблеми нормативного регулювання та практики: фрагментарність законодавства, відсутність єдиних процедурних стандартів, надмірна дискреція посадових осіб, низький рівень підготовки кадрів, обмеженість механізмів оскарження. Запропоновано напрями вдосконалення: прийняття спеціального закону про адміністративну процедуру, уніфікація підзаконних актів, підвищення якості кадрового забезпечення, розвиток цифрових сервісів, забезпечення незалежного контролю та громадського моніторингу. Обґрунтовано, що створення ефективної системи адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання є важливою умовою зміцнення правової держави, підвищення довіри громадян до органів влади та гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами публічного управління.

Ключові слова: адміністративно-правові гарантії, права людини, адміністративне покарання, виконання постанов, органи внутрішніх справ, адміністративна процедура, публічне управління.

Platonov I. M. Administrative and legal guarantees of human rights in the execution of decisions on administrative penalties

The article examines administrative and legal guarantees of individual rights in the enforcement of decisions imposing administrative penalties as an essential element of the human rights protection mechanism in the public-law sphere. The author substantiates the need to establish a coherent system of procedural and organizational safeguards to prevent arbitrary or excessive use of administrative coercion by the state. The content of administrative and legal guarantees is defined as a set of legislative, procedural, and institutional measures aimed at ensuring legal certainty, transparency, and accountability in the activities of internal affairs bodies when exercising public authority. The article analyzes current Ukrainian legislation, including provisions of the Constitution of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offences,

special laws on the National Police and local self-government, and international human rights standards. The main problems of legal regulation and practice are identified: fragmented legislation, lack of unified procedural standards, excessive discretion of officials, low level of staff training, and limited appeal mechanisms. Directions for improvement are proposed: adoption of a special law on administrative procedure, unification of by-laws, enhancement of staff training quality, development of digital services, and ensuring independent oversight and public monitoring. It is argued that creating an effective system of administrative and legal guarantees of individual rights in the enforcement of decisions imposing administrative penalties is a crucial condition for strengthening the rule of law, increasing public trust in government authorities, and harmonizing national legislation with European standards of public administration.

Key words: *administrative and legal guarantees, human rights, administrative penalty, enforcement of decisions, internal affairs bodies, administrative procedure, public administration.*

Постановка проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють порядок притягнення до адміністративної відповідальності та виконання відповідних постанов, на сьогодні українське законодавство залишається фрагментарним і недостатньо системним у частині забезпечення прав особи на стадії виконання адміністративного покарання. Відсутні єдині, чітко закріплені процедурні стандарти, які б визначали права та обов'язки сторін, послідовність дій органів внутрішніх справ, гарантії недопущення свавілля при виконанні постанов. Це створює передумови для неоднакової практики правозастосування в різних регіонах, для формалізму і вибіркової роботи посадових осіб.

Особливу увагу привертає проблема нечіткого регламентування повноважень органів внутрішніх справ під час виконання постанов. Нерідко законодавство містить надмірно загальні або бланкетні норми, що дозволяють широке тлумачення та застосування адміністративного примусу без достатньої правової підстави. Це підвищує ризики порушень принципу законності, створює можливості для перевищення влади чи зловживання повноваженнями. Зокрема, відсутність чітких критеріїв застосування заходів адміністративного впливу, обов'язку мотивувати рішення або фіксувати дії у встановленій формі ускладнює контроль за дотриманням прав особи.

Водночас важливо звернути увагу на недостатній рівень інформування осіб, щодо яких виконуються постанови про адміністративні покарання, про їхні права та обов'язки. У багатьох випадках такі особи не мають доступу до матеріалів справи, не розуміють змісту своїх процесуальних прав, не отримують якісної юридичної допомоги. Це особливо актуально у випадках, коли виконання постанов супроводжується застосуванням примусових заходів, обмеженням свободи пересування чи накладенням фінансових стягнень, що безпосередньо зачіпає права людини.

Нарешті, значною проблемою є відсутність ефективного механізму контролю та оскарження дій посадових осіб органів внутрішніх справ під час виконання постанов. Складається ситуація, коли рішення про застосування адміністративного стягнення формально є обов'язковим до виконання, але процес його реалізації може супроводжуватися порушеннями, які не отримують належної оцінки через слабкість механізму скарг або відсутність незалежного нагляду. Такий стан речей вимагає не лише змін у законодавстві, а й глибокої реформи організаційних підходів до виконання адміністративних покарань та зміцнення системи адміністративно-правових гарантій прав особи на цій стадії.

Метою статті є з'ясування змісту та структури адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання, аналіз чинного законодавства України та практики його застосування, а також вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у цій сфері з урахуванням міжнародних стандартів захисту прав людини.

Аналіз наукових публікацій. Проблематика адміністративно-правових гарантій прав особи в адміністративному провадженні та під час виконання постанов про адміністративні покарання розглядається у працях багатьох учених-правників, однак спеціалізовані дослідження, присвячені саме цій завершальній стадії юрисдикційного провадження, залишаються обмеженими.

Теоретичні основи адміністративного права, принципи законності, пропорційності, обґрунтованості рішень досліджували О. Ф. Скакун, О. В. Зайчук, Н. М. Онищенко, Ю. С. Шемшученко, які звертали увагу на загальні засади правового статусу особи у публічно-правових відносинах та значення правових гарантій як елементу правової держави. Їхні роботи створюють фундамент для осмислення гарантій прав особи на всіх стадіях адміністративного процесу.

В. Б. Авер'янов та Ю. П. Битяк заклали основи вітчизняної доктрини адміністративного процесуального права, приділяючи увагу змісту адміністративного провадження, ролі адміністративної юрисдикції, особливостям виконання рішень органів виконавчої влади. Особливу увагу вони приділяли процесуальним правам особи, зокрема праву на інформацію, на захист, на оскарження.

О. В. Кузьменко та М. П. Бойко у своїх працях досліджували проблеми адміністративної відповідальності, вказуючи на важливість дотримання прав особи при застосуванні адміністративних стягнень і виконанні відповідних рішень. Вони звертали увагу на питання пропорційності покарання, недопущення надмірного втручання у приватну сферу.

С. Г. Серьогіна, І. Б. Коліушко та Л. А. Луць аналізували теоретико-правові основи публічної адміністрації в Україні, наголошуючи на необхідності прозорості, підзвітності та дотримання правових стандартів при реалізації владних повноважень, у тому числі під час виконання адміністративних постанов.

О. Г. Чубара спеціально досліджував адміністративну процедуру, її структуру та стадії, підкреслюючи значення процедурних гарантій для захисту прав особи. Його напрацювання безпосередньо стосуються необхідності формалізації та уніфікації порядку виконання адміністративних рішень.

Т. В. Боровик у своїх роботах приділяє увагу адміністративній юрисдикції, розглядаючи проблеми процедурних стандартів у притягненні до відповідальності та виконанні адміністративних рішень. Її дослідження підкреслюють необхідність забезпечення ефективного та справедливого механізму оскарження рішень.

В. Ф. Погорілко та О. Ф. Фрицький у контексті конституційного права обґрунтовували засади верховенства права та правових гарантій особи в діяльності органів публічної адміністрації, що створює методологічну основу для регламентації виконання адміністративних покарань.

О. В. Петришин і А. П. Гетьман у межах загальної теорії держави і права розглядали питання юридичної відповідальності, її видів, принципів застосування, що важливо для формування концепції адміністративно-правових гарантій під час виконання постанов.

М. О. Баймуратов досліджував теорію правосуб'єктності, підкреслюючи значення правового статусу особи як основи для реалізації адміністративно-правових гарантій на всіх стадіях юрисдикційного процесу.

Серед сучасних зарубіжних досліджень важливо враховувати напрацювання Ради Європи (зокрема документ «The Administration and You»), а також рекомендації SIGMA щодо європейських принципів публічної адміністрації, які акцентують на законності, пропорційності, прозорості, підзвітності та повазі до прав особи у всіх формах адміністративної діяльності.

Таким чином, значна частина наукових публікацій зосереджена на загальнотеоретичних засадах адміністративного права, адміністративної відповідальності та адміністративної процедури, але спеціалізовані комплексні дослідження саме гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання є поодинокими або фрагментарними. Це свідчить про необхідність подальшого розвитку теорії та практичних рекомендацій у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правові гарантії прав особи під час виконання постанов про адміністративні покарання виступають важливим елементом системи захисту прав людини у публічно-правових відносинах. Вони забезпечують баланс між інтересами держави у підтриманні правопорядку та правами і свободами громадян, обмеження яких можливе лише на законних підставах та з дотриманням встановлених процедур [1, с. 45].

У правовій науці адміністративно-правові гарантії розглядаються як сукупність засобів і механізмів, що запобігають свавільному або надмірному втручання держави у права особи під час здійснення владних повноважень. Зокрема, при виконанні постанов про адміністративні покарання гарантії виступають як процесуальні запобіжники від зловживань владою, необґрунтованого застосування примусу, порушення прав на справедливий розгляд та ефективне оскарження [2, с. 102].

Належне правове регулювання виконання постанов про адміністративні покарання передбачає визначення чітких меж дискреції органів внутрішніх справ, встановлення прозорих процедур, обов'язковості інформування особи про її права та обов'язки, надання можливості для захисту інтересів у адміністративному чи судовому порядку [3, с. 88].

Основні принципи адміністративно-правових гарантії прав особи включають верховенство права, законність, пропорційність, обґрунтованість, рівність перед законом, неупередженість та відкритість діяльності органів публічної адміністрації. При виконанні постанов ці принципи реалізуються через суворе дотримання процедурних норм, фіксацію всіх дій посадових осіб, право особи на інформацію про підстави та спосіб виконання рішення [4, с. 157].

Особливе значення має забезпечення права особи на обґрунтоване повідомлення про вчинені дії та рішення. Це включає вручення копії постанови, роз'яснення змісту обов'язків, строків добровільного виконання, можливих наслідків ухилення. Такий підхід забезпечує передбачуваність дій органів влади та знижує ризик конфліктних ситуацій [5, с. 231].

Крім того, адміністративно-правові гарантії мають включати можливість своєчасного та ефективного оскарження дій чи бездіяльності органів внутрішніх справ при виконанні постанов. Це відповідає європейським принципам публічного управління, які наголошують на підзвітності влади, відкритості інформації та доступності механізмів правового захисту для громадян [6, с. 67].

Виконання постанов про адміністративні покарання не повинно розглядатися лише як механічне стягнення штрафів чи застосування інших санкцій. Це комплексний правовий процес, що передбачає дотримання правових стандартів на кожному етапі взаємодії держави та особи. Тому формування системи адміністративно-правових гарантії при виконанні постанов є важливою передумовою для утвердження принципів правової держави та запобігання порушенням прав людини у сфері адміністративного примусу [7, с. 112].

Нормативно-правове забезпечення адміністративно-правових гарантії при виконанні постанов про адміністративні покарання в Україні має багаторівневий характер і включає Конституцію України, кодекси, спеціальні закони, підзаконні акти, а також міжнародно-правові акти, що закріплюють стандарти прав людини. Конституція України проголошує принцип верховенства права, гарантує кожному право на захист, справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом, забороняє обмеження прав і свобод інакше як на підставі закону [8, с. 19].

Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) встановлює загальні засади адміністративної відповідальності, порядок розгляду справ і винесення постанов, а також окремі положення про виконання таких постанов. Він передбачає права особи на ознайомлення з матеріалами справи, на подачу пояснень, на оскарження постанови, що є ключовими елементами правових гарантії [9, с. 54].

Водночас спеціалізовані законодавчі акти України, наприклад закони про Національну поліцію, про місцеве самоврядування, визначають компетенцію органів, які реалізують функції з виконання постанов про адміністративні покарання. Проте чинне законодавство не

містить цілісного регламенту саме стадії виконання постанов, що призводить до прогалин і нечіткості у застосуванні норм [10, с. 142].

Особливої уваги потребує питання співвідношення загального адміністративного процесуального законодавства та відомчих актів, що регулюють діяльність органів внутрішніх справ. Існує проблема множинності джерел, відсутності уніфікованого підходу до опису процедурних гарантій при виконанні адміністративних покарань. Така ситуація ускладнює доступність і передбачуваність права для особи, створює ризики зловживань дискреційними повноваженнями [11, с. 77].

Міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, зокрема Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, встановлюють стандарти справедливого судового розгляду, захисту від свавільного втручання держави, права на ефективний засіб правового захисту. Ці стандарти мають пряму дію і підлягають застосуванню під час виконання постанов про адміністративні покарання, але їх імплементація у внутрішньому законодавстві залишається недостатньо повною [12, с. 93].

Крім того, варто враховувати рекомендації Ради Європи щодо публічної адміністрації, які визначають базові принципи адміністративного процесу – законність, пропорційність, неупередженість, прозорість, підзвітність, доступність процедур. Ці принципи мають бути відображені і при виконанні адміністративних постанов, як стадії адміністративного провадження, що безпосередньо зачіпає права особи [13, с. 103].

Отже, нормативно-правове забезпечення адміністративно-правових гарантій прав особи на стадії виконання постанов потребує системного підходу, гармонізації норм різного рівня, деталізації процедурних аспектів і приведення їх у відповідність до європейських стандартів публічного управління. Це є необхідною умовою зміцнення довіри громадян до правової системи та ефективного захисту прав людини у сфері адміністративної юрисдикції.

Організаційно-правовий механізм реалізації адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання в Україні включає діяльність органів внутрішніх справ, судовий та громадський контроль, а також внутрішньовідомчі процедури і стандарти поведінки посадових осіб.

Ключову роль у цьому процесі відіграють підрозділи Національної поліції України, на які покладається обов'язок організації виконання постанов. Належна організація їх діяльності передбачає чітке визначення компетенції, дотримання процедурних вимог при примусовому виконанні, ведення документації, інформування особи про її права, забезпечення можливості подати пояснення чи скаргу [14, с. 121].

На практиці реалізація цих вимог стикається з низкою проблем. Зокрема, відсутність єдиного адміністративного процесуального кодексу або спеціалізованого закону про адміністративні процедури зумовлює розмитість стандартів, різночитання норм, дублювання або суперечності у підзаконних актах. Це створює нерівномірність застосування процедур у різних регіонах, підвищує ризики суб'єктивізму та зловживань владою [15, с. 88].

Іншим проблемним аспектом є недостатня формалізація внутрішньовідомчих інструкцій, що регулюють порядок виконання постанов. Багато процедурних кроків залишаються на розсуд посадової особи, що виконує рішення, без належного опису обов'язкових етапів чи форми фіксації рішень і дій. Це знижує рівень передбачуваності для платника штрафу або іншої особи, щодо якої виконують постанову, ускладнює можливість оскарження неправомірних дій [16, с. 75].

Особливого значення набуває питання кадрового забезпечення органів внутрішніх справ. Недостатній рівень підготовки особового складу у сфері адміністративного права та процедури, відсутність навчальних програм з акцентом на дотриманні прав людини і комунікації з громадянами створюють передумови для формалізму, грубого поводження, порушень принципу пропорційності заходів адміністративного примусу [17, с. 113].

Крім того, ефективність гарантій прав особи на цій стадії залежить від дієвості механізмів контролю та оскарження дій посадових осіб. Адміністративне або судове оскарження має бути доступним, швидким і ефективним засобом захисту, здатним реально впливати на

законність виконання постанов. Важливим є також розвиток системи внутрішнього моніторингу, дисциплінарної відповідальності посадових осіб, що допускають порушення прав людини [18, с. 134].

Європейський досвід свідчить про необхідність поєднання правових і організаційних заходів: прийняття єдиних процедурних кодексів або законів про адміністративну процедуру, запровадження незалежного адміністративного нагляду чи омбудсменських механізмів, розвиток електронних сервісів для інформування та подання скарг. Такі підходи знижують рівень конфліктності між державою і громадянами, підвищують довіру до інститутів влади [19, с. 101].

Таким чином, організаційно-правовий механізм забезпечення адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання вимагає комплексної модернізації, що включатиме як зміни законодавства, так і вдосконалення адміністративної практики.

Забезпечення ефективних адміністративно-правових гарантій прав особи на стадії виконання постанов про адміністративні покарання вимагає комплексного підходу до вдосконалення правового регулювання та практики діяльності органів внутрішніх справ.

Одним з ключових напрямів є прийняття спеціального закону про адміністративну процедуру, який би унормував єдині підходи до всіх адміністративних проваджень, включаючи стадію виконання постанов. Такий закон повинен закріпити базові принципи законності, пропорційності, обґрунтованості, відкритості та забезпечити деталізацію прав і обов'язків сторін, строки і процедури виконання [20, с. 59].

Необхідним є також уніфікування підзаконного регулювання порядку виконання постанов у діяльності органів внутрішніх справ. Має бути створена єдина, обов'язкова для всіх регіонів інструкція чи регламент, що чітко визначатиме алгоритм дій посадової особи при виконанні постанови: від фіксації отримання документа до повідомлення особи, реалізації примусових заходів та складання звітності. Це дозволить мінімізувати суб'єктивізм і зловживання дискрецією [1, с. 85].

Особливу увагу слід приділити підготовці кадрів. Важливо розробити навчальні програми для працівників поліції та інших органів, що виконують постанови, з акцентом на права людини, стандарти Європейської конвенції з прав людини, правила комунікації з громадянами. Підвищення правової культури посадовців є дієвим запобіжником порушень прав людини [2, с. 122].

Необхідним є також розвиток механізмів адміністративного і судового оскарження дій посадових осіб при виконанні постанов. Це означає скорочення строків розгляду скарг, спрощення процедур подання звернень, запровадження електронних сервісів для моніторингу стану справ. Такий підхід забезпечить реальність і доступність захисту прав особи, підвищить рівень довіри до державних інститутів [3, с. 97].

Важливим напрямом є цифровізація процедур виконання постанов. Використання електронних реєстрів, повідомлень через офіційні електронні адреси, фіксація кожної дії в інформаційній системі дозволяє зробити процес прозорим, зручним для особи, зменшити можливості для маніпуляцій або втручання без належних підстав. Досвід європейських країн підтверджує ефективність таких рішень у підвищенні правової визначеності та захисту прав людини [4, с. 141].

Нарешті, удосконалення гарантій прав особи неможливе без розвитку незалежного контролю за діяльністю органів внутрішніх справ. Це може включати створення спеціальних інститутів моніторингу, участь омбудсмена у перевітках дотримання прав людини, регулярні публічні звіти про стан виконання постанов і дотримання стандартів прав людини. Такий підхід сприятиме підзвітності органів виконавчої влади суспільству та зменшенню ризиків порушення прав людини.

Отже, комплексне вдосконалення адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання має ґрунтуватися на гармонізації законодавства, розвитку процедурних стандартів, підвищенні правової культури посадових осіб

і забезпеченні ефективного контролю за дотриманням прав людини на всіх етапах адміністративного процесу.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що адміністративно-правові гарантії прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання становлять важливу складову механізму захисту прав людини у публічно-правових відносинах. Вони забезпечують дотримання принципу верховенства права, обмежують можливості свавільного або надмірного застосування адміністративного примусу з боку держави та сприяють формуванню правової культури в суспільстві. Дослідження показало, що чинне українське законодавство у цій сфері має фрагментарний характер, відсутні єдині процесуальні стандарти і чітко прописані процедури виконання постанов. Законодавче регулювання не завжди враховує необхідність поетапного документування дій посадових осіб, обов'язкового інформування особи про її права, забезпечення можливості ефективного оскарження. Такі недоліки створюють передумови для різночитань, вибіркового правозастосування та порушень прав людини.

Важливими проблемами залишаються надмірна дискреція посадових осіб органів внутрішніх справ, відсутність уніфікованих інструкцій і форм фіксації дій, слабка координація між різними органами, недостатній рівень професійної підготовки кадрів щодо стандартів прав людини. Окрему проблему становить обмежена доступність механізмів оскарження, що ускладнює реалізацію права особи на ефективний засіб правового захисту. Розв'язання виявлених проблем потребує комплексного підходу. Доцільним є прийняття спеціального закону про адміністративну процедуру, який би закріпив єдині правила виконання постанов та гарантії прав особи на всіх етапах. Важливо уніфікувати відомчі акти, розробити обов'язкові для всіх підрозділів стандарти і регламенти, що деталізують процедуру виконання.

Особливої уваги потребує підготовка кадрів органів внутрішніх справ, яка має включати навчальні програми з акцентом на права людини, стандарти Європейської конвенції про захист прав людини, етику спілкування з громадянами. Необхідним є розвиток цифрових рішень для прозорості процедур, скорочення строків та спрощення механізмів оскарження дій посадових осіб. Важливим напрямом є також посилення незалежного контролю, включаючи участь омбудсмена, громадських організацій, запровадження публічної звітності про виконання постанов. Лише системний підхід, який об'єднає законодавчі зміни, організаційні заходи та підвищення правової свідомості працівників, дозволить сформувати ефективну систему адміністративно-правових гарантій прав особи при виконанні постанов про адміністративні покарання, що відповідатиме європейським стандартам публічного управління та утворюватиме принципи правової держави в Україні.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2011. 520 с.
2. Зайчук О. В., Онищенко Н. М. Теорія держави і права : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 656 с.
3. Авер'янов В. Б. (ред.). Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 768 с.
4. Чубара О. Г. Адміністративна процедура: поняття, структура, стадії : монографія. Київ : Алерта, 2019. 236 с.
5. Серьогіна С. Г. Теоретико-правові основи публічної адміністрації в Україні : монографія. Харків : Право, 2016. 312 с.
6. Коліушко І. Б. Організаційно-правові засади публічного управління в Україні : монографія. Київ : Факт, 2003. 256 с.
7. Луць Л. А. Публічно-правова діяльність органів місцевого самоврядування : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 272 с.
8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
10. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
11. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (ратифікована Законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР).
13. European Principles for Public Administration / SIGMA Papers No. 27. OECD, 1998. 44 p.
14. Державне управління : теорія і практика : навч. посіб. / за ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 448 с.
15. Кузьменко О. В. Адміністративне право України. Загальна частина : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 544 с.
16. Шемшученко Ю. С. (ред.). Великий енциклопедичний юридичний словник. Київ : Юридична енциклопедія, 2007. 864 с.
17. Погорілко В. Ф., Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник. Київ : Наукова думка, 2010. 800 с.
18. Петришин О. В., Гетьман А. П. Загальна теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2014. 400 с.
19. Баймуратов М. О. Загальна теорія правосуб'єктності : монографія. Одеса : Юридична література, 2010. 384 с.
20. Council of Europe. The Administration and You. 2nd ed. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2018. 80 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

